

НАРЪЧНИК

1

**Ефективни техники и мерки за
успешна интеграция**

СЪДЪРЖАНИЕ:

УВОД	3
ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА	3
Интеграционната политика на ЕС	3
Приоритети на България в рамките на миграционната политика на ЕС	5
Основни принципи	7
ТЕХНИКИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И МЕРКИ ЗА ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА	8
Целева група	8
Териториален обхват.....	9
Партньорство и институционален механизъм	9
Процес на интеграция	11
Приоритетни области.....	11
Мерки на интеграционната стратегия.....	12
Сравнителни практики в ЕС.....	15
НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА	18
Наблюдение	18
Индикатори за оценка.....	19
Видове интеграция	19
Форми на интеграция	20
Принципи на наблюдението и оценката.....	21
Процес на наблюдение	22
Събиране на данни	23
Подобряване на политиката и измерване на ефекта.....	24
Измерване на ефекта:.....	25
Оценка.....	25
Правни рамки	27
Мониторинг	27
Стандартизиране	28
Директиви и конвенции	28
Идентифицирани проблеми в интеграционния процес	28
Препоръки за подобрене	30
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	35

УВОД

Настоящият Наръчник е разработен в рамките на проект BG EIF 2013/01-04.01 „Ефективни техники и мерки за успешна интеграция“, финансиран по Интегрирана схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за реализиране на дейности, целящи внедряване в практиката на Интегрирана схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за реализиране на дейности, целящи внедряване в практиката на „Общите основни принципи на политика за интеграция на имигранти в ЕС“ и подпомагане провеждането на последователна и трайна политика за гарантиране правата на имигрантите и осигуряване на тяхната успешна интеграция в българското общество“ Схема BG EIF 2013/01. Целевата група, към която е насочена информацията в Наръчника, са законно пребиваващите чужденци, граждани на трети страни в България.

„Национална стратегия в областта на миграцията, интеграцията и убежището“ (2011-2020) поставя фокус върху необходимостта от разработването на ефективни политики и институционална рамка в областта на миграцията и създаването на предпоставки за адаптация и интеграция на чуждестранните граждани. Важна предпоставка за успешната интеграция на гражданите от трети държави е анализирани на съществуващите, разработване и усъвършенстване на нови техники за наблюдение, мерки за интеграция, както и процесите по наблюдение и оценка на различните аспекти на интеграционните процеси. Наръчникът цели да подпомогне ефективната и пълноценна интеграция на гражданите на трети държави, като наблегне на възможностите за прилагане на ефикасна и функционална политика и респективни мерки в различните аспекти на интеграционния процес.

ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА

ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА ЕС

Интеграцията е динамичен, двустранен процес на взаимно приспособяване между всички имигранти и жители на държавите членки на ЕС. Този процес изисква усилия от страна и на имигрантите, и на приемащите ги общности и е от решаващо значение за реализирането на потенциала на миграцията и за засилването на социалната сплотеност.

Интеграционните мерки са в компетенциите на държавите членки на ЕС и се съобразяват с техните нужди, история и правна рамка. Тези мерки трябва да се осъществяват в съответствие с достиженията на правото на ЕС (чл. 79, ал. 4 от Договора за функционирането на ЕС /ДФЕС/, Стокхолмската програма, Общите основни принципи (ООП) на политиката за интеграция на имигранти в ЕС и други стратегически документи).

Добре управляваната миграция, както и ефективните и балансирани политики

за интеграция допринасят за постигането на целите на стратегията на ЕС за растеж „Европа 2020“, имайки предвид демографския спад в държавите членки и недостига на ресурси в някои сектори на европейския пазар на труда.

Общите основни принципи на политиката за интеграция на имигранти в ЕС, приети през ноември 2004 г., представляват рамка за сътрудничество в политиката в областта на интеграцията в ЕС, позовавайки се на която държавите членки могат да преценяват своите собствени усилия. Съществуват редица инструменти, разработени въз основа на ООП, включително финансови инструменти на ЕС, Европейския форум за интеграция, Европейския уебсайт за интеграция, наръчници, показатели и модули, покриващи различни аспекти на интеграцията.

Държавите членки са разработили значителен брой добри практики за интеграция в съответствие с ООП с цел насърчаване на образованието, езиковото обучение, културата, антидискриминацията, равенството между половете, социалното, икономическото и гражданското участие на имигрантите в приемащите общности. Въпреки това потенциалът на тези принципи не е напълно оползотворен и те могат да се използват за подпомагане на държавите членки да развият своите политики и практики относно интеграцията в отговор на предизвикателствата, с които имигрантите и приемащите общества често се сблъскват.

В периода след 2014 г. държавите членки ще доразвият ООП с оглед засилването на интеграцията на имигрантите в ЕС. Ще бъдат положени усилия за по-балансиран подход в защитата на европейските ценности, в борбата с прегръдъщите и в уважението към многообразието с цел насърчаване на толерантността в европейските общества. Доброволното сътрудничество между приемащите държави и страните на произход на етап преди заминаването може да улесни приемането и интеграцията на национално, регионално и местно ниво. Държавите членки биха могли да работят заедно със страните на произход, за да информират гражданите им относно рисковете от незаконната миграция и възможностите за законна миграция и за да се улесни изучаването на чужди езици, професионално обучение и професионална квалификация и преквалификация. Ще се търси прилагането на ефективни политики за прием, отговарящи на конкретните нужди и на индивидуални имигранти, и на различни групи имигранти, които е по-вероятно да бъдат подложени на социално изключване, включително ползващите се от международна закрила. Държавите членки на ЕС се насърчават да привлекат частния сектор в усилията за приемането на многообразието, недопускането на дискриминация на работното място и тясното сътрудничество със социалните партньори и гражданското общество.

Европейският съвет през м. юни 2014 г. одобри стратегически насоки за изготвянето на следващия програмен документ, основавайки се на препоръките, залегнали в Съобщение на Европейската комисия (ЕК) по въпросите на имиграцията. Държавите членки се обединиха около необходимостта от ефективно прилагане на ОСЕСУ. Постигнат е консенсус по добавената стойност на общата визова политика за повишаване атрактивността на ЕС за добросъвестни пътници от

трети страни, важноста на интеграционните политики и адресирането на причините за поява на корупцията. Не е постигнато пълно съгласие по отношение на разширяването на легалната миграция и мобилността на граждани на трети държави (ГТД). Повечето държави-членки считат, че приносът на миграцията за икономиката следва да отчита нуждите на пазара на труда. Предстои да бъде допълнително обмислено и предложението на ЕК за „единно пространство за миграция“ с цел улесняване на вътрешно-общностната мобилност на ГТД, взаимно признаване на разрешения за пребиваване и координационна платформа на ЕС за труговата миграция.

ПРИОРИТЕТИ НА БЪЛГАРИЯ В РАМКИТЕ НА МИГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА ЕС

Политиката на България в областта на интеграцията към момента се основава на националните интереси и на европейските принципи за управление на миграционните процеси – спазване на законите и защита на правата на човека, координация и партньорство, прозрачност, анализ, равни възможности и др. Република България провежда последователна политика по отношение на интеграцията на ГТД и получилите международна закрила, която е в съответствие с ООП за интеграция на имигранти в ЕС. Политиката на интеграция е неразделна част от политиката на държавата в областта на миграцията.

Република България обикновено не е първият избор на дестинация за имиграция на ГТД и броят на имигрантите в страната е по-малък от 1% от общото население. През последните години България провежда последователна политика в тези области, насочена към привличане на повече висококвалифицирани имигранти и подобряване и улесняване на интеграцията на ГТД. Наблюдава се тенденция на постепенна, но стабилна трансформация на Република България от страна на емиграция в транзитна държава и страна, която привлича имигранти. Все повече чужденци избират да учат, да се квалифицират и да работят в България. Това налага подготовката на България за добро управление на имиграционните процеси през следващите години и постепенното превръщане на интеграцията на ГТД в основен елемент от цялостната миграционна политика на страната.

Националното законодателство на Република България е приело и прилага съответните актове на ЕС в областта на миграцията, интеграцията и убежището. Изпълнението на критериите, поставени от достижениата на правото на ЕС, е ключов елемент за реализиране на общата миграционна политика, насочена към гарантиране на ефективно управление на миграционните процеси във всички фази, справедливо третиране на ГТД, пребиваващи законно в държавите членки на ЕС, както и за предотвратяване и противодействие на незаконната миграция и трафика на хора. Нормативните актове на националното законодателство в областта са, както следва: Закон за чужденците в Република България, Закон за българските лични документи, Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на ЕС и членовете на техните семей-

ства, Закон за българското гражданство, Наказателен кодекс, Закон за борба с трафика на хора, Закон за убежището и бежанците, Закон за насърчаване на заетостта и Закон за гражданската регистрация. Отношение имат и: Законът за социално подпомагане, Законът за здравето, Законът за здравето осигуряване, Законът за закрила на детето, Законът за занаятите, Закон за признаване на професионални квалификации и др., както и правилници за тяхното прилагане и наредби, издадени на тяхно основание.

Общият брой на ГТД, които законно пребивават на територията на Република България, трайно се увеличава през последните десет години, което е естествен резултат от икономическото развитие на страната, интензивните търговски и икономически отношения и интеграцията в ЕС. Характерът на имиграционната ситуация в Република България се промени и в резултат на демографските промени, разширяването на ЕС на изток, както и на икономическата и културната глобализация на съвременния свят. Световната икономическа криза от последните години също имаше своето влияние върху имиграционната ситуация в страната.

България не прави изключение от световните тенденции за увеличаване на мобилността на населението. В резултат на значителната емиграция през последните две десетилетия и влошаващата се демографска ситуация в определени сектори се наблюдава траен недостиг на квалифицирана работна сила. Това прави ГТД с квалификация, отговаряща на потребностите на секторите на българската икономика, в които има недостиг на работна ръка, много важна целева група на политиката в областта на интеграцията. За целта освен интеграцията им е важно и привличането на работна сила със специално образование и квалификационен профил.

Интеграцията на гражданите от трети държави, получили международна закрила в България, е приоритет на правителството по редица причини от хуманен, социален и икономически характер, както и от гледна точка гарантирането на националната сигурност и сигурността на ЕС.

В преамбюла на Конституцията са посочени общочовешките ценности, около които се обединява българското общество: свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост. България осъществи своя преход към демокрация като заложи на етническият мир и единството на българските граждани.

От икономическа гледна точка България следва да използва потенциала на лицата, със статут на имигранти, за целите на икономическия растеж и нуждите на пазара на труда. Целесъобразно е постигането на икономически ефект с попълването на дефицитите на пазара на труда чрез интеграцията на имигрантите, упражняващи определени професии, най-вече високкоквалифицирани специалисти в индустриалния сектор и високите технологии. Отливът на специалисти в сферата на медицината може да бъде запълнен с привличането и даването на право да упражняват професията си на медицински специалисти. Същото важи и за занаятите и други дефицитни и редки професии на пазара на труда. Интеграцията на тези лица на пазара на труда ще позволи избягване на нежелано натоварване на социалната ни система. Необходимо е интегрираните

лица да бъдат разпределени на територията на цялата страна и да съдействат за нейното развитие и за преодоляване на демографските тенденции/изолация на отделни общини.

От гледна точка на социалната и културната интеграция България полага усилия, завършили образование и вече интегрирали се в България граждани на трети държави да участват в процеса на адаптация и интеграция на своите сънародници, т.е. да играят ролята на социални медиатори, познавайки езика, културата и притежавайки съответния образователен ценз.

Интеграцията като двупосочен процес включва взаимното приспособяване и участие както от страна на получените закрила, така и от страна на приемащото общество. Това е процес, в който ГТД се ангажират да спазват законите на страната и приемат ценностите ѝ, като в същото време се отчитат националните им етнически и културни специфики. Успоредно с това следва да се насърчава активното включване на гражданското общество в интеграционния процес.

Тенденцията за запазване на миграционните потоци (законна и незаконна миграция) към страната налага доброто им управление с оглед постигане на положителен икономически ефект. Текущата демографска ситуация се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, намаляваща раждаемост и задържащо се високо равнище на общата смъртност. Демографското развитие на България поражда дефицити в системите на социалното и здравното осигуряване; ограничени възможности за заместване на „излишната“ работна сила от пазара на труда, включително в резултат на емиграцията; недостиг на квалифицирана работна ръка в региони с ниска степен на диференциация на доходите и социална поляризация; производства с ниска добавена стойност. Имиграционният процес има дългосрочен ефект върху възпроизводството на населението и неговите демографски характеристики, както и върху пазара на труда. Той смекчава негативния ефект от застаряването на населението и работната сила. Имиграцията е начин за преодоляване на макроикономическите последици от застаряването на населението и е средство за балансиране на съотношението между търсенето и предлагането на работна сила, като по този начин допринася за равновесие на пазара на труда.

Легалната заетост на получените международна закрила означава директни приходи към бюджета под формата на данъци, здравни и социални осигуровки. Пребиваването им в България има ефект върху съвкупното потребление и инвестиции в страната, респективно към формирането на БВП.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

„Национална стратегия в областта на миграцията, интеграцията и убежището“ (2011-2020) се ръководи от следните основни принципи:

- ❖ Законосъобразност;
- ❖ Насърчаване защита и гарантиране на основните права и свободи;
- ❖ Партньорство на местно, регионално и национално ниво с участни-

ето на всички заинтересовани страни, включително сътрудничество с НПО и частния сектор;

- ❖ Недопускане на дискриминация;
- ❖ Синергия между секторните политики;
- ❖ Насърчаване на социалното включване и недопускане на самоизолация;
- ❖ Обществена солидарност и толерантност към чужденците при запазване на тяхната идентичност (етническа, културна, религиозна и др.);
- ❖ Спазване на принципа на доброволност и двустранна ангажираност в интеграционния процес;
- ❖ Гъвкавост в процеса на планиране и предоставяне на услуги по адаптация и интеграция;
- ❖ Ефикасност, прозрачност и икономичност при усвояването на финансовите средства;
- ❖ Награждане и усъвършенстване на съществуващи практики, опит и услуги.

ТЕХНИКИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И МЕРКИ ЗА ИНТЕГРАЦИОННА ПОЛИТИКА

8

ЦЕЛ

Настоящият анализ има за цел успешното интегриране в българското общество на лицата, получили статут на имигранти, ефективно да се използва техният потенциал за социално-икономическото развитие на страната. Предвидени са комплекс от мерки за изграждане на капацитет за осъществяване на успешна интеграцията. Конкретните мерки са насочени към подобряване на достъпа до услуги и ресурси за развитие – работа и доходи, образование, здравеопазване, жилищна среда и инфраструктура, както и целенасочена работа за развиване на социални и житейски умения, промяна на нагласи, ценности и начин на мислене, адаптиране към нова културна среда. Приоритетите и мерките са насочени и към намаляване на натиска към системите за социална сигурност, свързан с миграционните потоци, чрез активно включване на лицата, получили международна закрила, в пазара на труда, активна заетост и предприемачество.

ЦЕЛЕВА ГРУПА

Анализът е насочен към лица ГТД със статут на имигранти в Република България, както и към отговорните институции - прилагащи различни техники за наблюдение, мерки за интеграция, както и процесите по наблюдение и оценка на различните аспекти на интеграционните процеси.

ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ

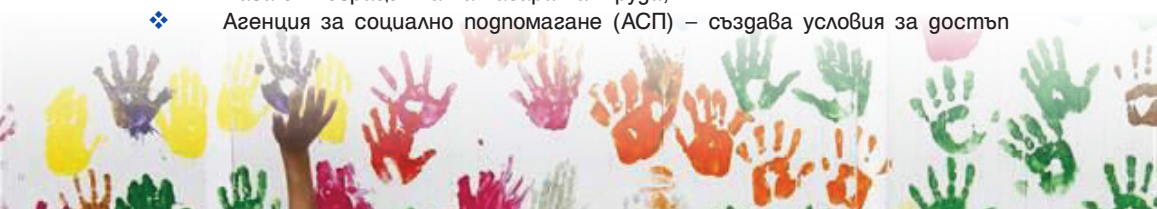
Анализът е с национален мащаб, обхващащ територията на цялата страна, като са включени и сравнителни подходи и добри практики от други страни-членки на ЕС.

ПАРТНЬОРСТВО И ИНСТИТУЦИОНАЛЕН МЕХАНИЗЪМ

На национално ниво

Основните институции с отговорности на национално ниво към планирането и изпълнението на мерки за интегриране и социално включване на целевата група в страната са:

- ❖ Министерство на труда и социалната политика (МТСП) – осъществява общата координация на изпълнението на стратегията в областта на гържавната политика в сферата на заетостта, социалната политика и социалното включване чрез Националния съвет за миграция и интеграция;
- ❖ Министерство на образованието и науката (МОН) – координира политиката за образователна интеграция на децата и учениците от имигрантските общности. Подпомага с мерки достъпа до качествено образование на възрастни;
- ❖ Министерство на здравеопазването (МЗ) – координира политиките в здравния сектор, изпълнява целеви мерки за подобряване на достъпа до здравеопазване, подкрепя за майчиното и детското здраве;
- ❖ Министерство на вътрешните работи (МВР) – осъществява цялостен контрол на чужденците на територията на България и издава българските лични документи на лицата, получили статут на постоянно пребиваващи;
- ❖ Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ) – осъществява необходимите грижи в приемателните центрове до предоставянето на международна закрила, предоставя статут на бежанец или хуманитарен статут, прилага мерки за адаптация на чужденците до момента на придобиване на закрила с оглед по-бързата им интеграция в обществото;
- ❖ Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД) – участва в разработването на гържавната политика за закрила на детето; разработва и контролира изпълнението на национални и регионални програми за осъществяване на закрилата на детето; наблюдава и анализира провеждането на гържавната политика за закрила на детето, осигурява методическото ръководство по спазване на правата на детето;
- ❖ Агенция по заетостта (АЗ) – осъществява активни политики на пазара на труда, включително за професионална квалификация, преквалификация, трудово посредничество, консултиране и други, както и подпомага интеграцията на пазара на труда;
- ❖ Агенция за социално подпомагане (АСП) – създава условия за достъп

на получилите международна закрила до предвидените за българските граждани социални помощи и услуги, инспектира социалните услуги, предоставя информация за доставчиците на социални услуги;

- ❖ ИА „Главна инспекция по труда“ (ИАГИТ) – следи за спазването на трудовото законодателство при наемане на лица, като следи да не се допускат случаи на експлоатация и използването на детски труд;
- ❖ Други институции, в чийто обхват на дейност попадат и лицата със съответния статут, когато той им дава равни права и задължения с тези на българските граждани в съответната област на общественя живот – напр. Министерство на културата (МК), Министерство на младежта и спорта (ММС), Министерство на земеделието и храните (МЗХ), Национална агенция за приходите (НАП), Национален осигурителен институт (НОИ), Национална здравноосигурителна каса (НЗОК), Национална занаятчийска камара (НЗК), Национален статистически институт (НСИ), Изпълнителна агенция за насърчаване на малки и средни предприятия (ИАНМСП) и други.

На регионално ниво

- ❖ Областен управител и областна администрация – отговаря за изпълнението на гържавната политика на областно ниво, участва в координацията на изпълнението, мониторинга и оценката на Областната стратегия за социалните услуги, съдейства за координацията и сътрудничеството между общините.
- ❖ Регионални инспекторати по образованието (РИО) – отговарят съвместно с общината за координирането и изпълнението на дейностите от програмата, свързани с образованието, като: осигуряване на достъп до качествено образование на деца и ученици, интеграция в системата на образованието;
- ❖ Регионални здравни инспекции (РЗИ) – координират и изпълняват хоризонтални здравни мерки за осигуряване на достъп до качествена здравна грижа за получилите закрила. Съдействат за провеждане на здравна превенция и профилактика, включително здравна профилактика на майчинството/бременността;
- ❖ Областни съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси – обединяват широк кръг заинтересовани страни на областно ниво и съдействат за участието им в планирането и изпълнението на интеграционните мерки;
- ❖ Регионални дирекции за социално подпомагане (РДСП) – извършват обща координация на регионално ниво, а Дирекции „Социално подпомагане“ (ДСП) – подпомагат лицата получили международна закрила за достъп до социални услуги, в случаите, когато отговарят на заложените критерии съгласно българското законодателство;
- ❖ Дирекциите „Регионални служби по заетостта“ (ДРСЗ) – извършват обща координация на регионално ниво, а дирекции „Бюро по труда“

(ДБТ) – предоставят услуги по посредничество за наемане на работа, включване в програми и мерки за заетост и обучение, професионално ориентиране и други, в случаите, когато лицата получили международна закрила отговарят на заложените критерии съгласно българското законодателство.

На местно ниво

- ❖ Общини – местните власти носят отговорности за иницирането и изпълнението на хоризонталните политики и мерки за социално включване и реализация на настанените на тяхна територия лица. В качеството на колективен орган, представляващ местната власт, основен партньор е и Национално сдружение на общините в Република България (НСОРБ).

ПРОЦЕС НА ИНТЕГРАЦИЯ

Важен принцип на интеграцията е насочването на лицата към региони и населени места, в които има доказана необходимост и/или проявен интерес от местната власт. Общините заявяват готовност за приемане на определен брой лица с предоставена закрила като се вземат предвид състоянието на пазара на труда, наличната квалификация, демографски тенденции, перспективи за развитие на общината, наличие на общности от чужденци, с цел избягване на сегрегация и концентрация, които пораждаят рискове за социално-икономическата стабилност и сигурността.

ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ

Интеграцията, на гражданите на трети държави имащи статут на имигранти се осъществява чрез конкретни мерки и услуги в няколко приоритетни области:

- ❖ достъп до образование и обучение по български език;
- ❖ заетост;
- ❖ признаване на квалификации;
- ❖ здравни грижи;
- ❖ социално подпомагане;
- ❖ жилищно настаняване;
- ❖ интеграция в социалния, културен и граждански живот на обществото, при гарантиране на синергия между тях.

Мерките, които се предприемат в набелязаните приоритетни области, следва да осигуряват пълноправна възможност за достоен живот и реализация на лицата, като пълноправни европейски граждани, с всички произтичащи от това ползи.

МЕРКИ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ

❖ Предоставяне на информация

Първата основна задача на интеграционната стратегия е да осигури обективна информация, насочена от една страна към приемащото общество, с цел ефективно използване на потенциала на лица ГТД за икономиката и развитието на страната, предпазване от предразсъдъци и негативно отношение. Това ще спомогне за изграждане на ефективен диалог между имигрантите и приемащото общество. В тази връзка е необходимо партньорство със средствата за масова информация и неправителствения сектор за регулярни информационни кампании.

❖ Образование и обучение по български език

Всички лица ГТД имат право на безплатен достъп до езиково обучение по български език по специално разработени програми, както и до професионално усъвършенстване или преквалификация, която да се осъществява при условията, предвидени за българските граждани. Курсовете по български език са с цел постигане на познания на равнище А 2 или В 1 по Европейската езикова рамка в зависимост от образователното ниво на обучаваните. Предоставянето на пълен достъп до образователната система на всички малолетни и непълнолетни деца, граждани на трети държави се осъществява при същите условията, както за българските граждани. Разрешаването на пълнолетните лица на достъп до системата на общото образование, както и до професионално усъвършенстване или преквалификация става при условия, като за граждани на трети държави, законно пребиваващи на българска територия.

❖ Заетост

Възрастният профил на лицата ГТД предполага активно включване на пазара на труда, както под формата на наемане на работа, така и възможности за самостоятелен бизнес, самонаемане, включително на работни места. Ето защо политиката на пазара на труда по отношение на тези лица включва мерки, както за насърчаване на заетостта, така и на самостоятелната заетост. В тази връзка се формира набор от обучителни и квалификационни услуги, с което интеграционният процес ще допринесе за икономически растеж и ефективна интеграция на лицата.

Агенцията по заетостта предлага посреднически услуги за осигуряване на заетост и обучение на всички търсещи работа лица, включително и чужденци с различен по вид статут на пребиваване в страната, регистрирани в ДБТ, съгласно чл. 18 на Закона за насърчаване на заетостта. Всички регистрирани лица имат равен достъп до услугите, като при осъществяването на посредничеството не се допуска пряка или непряка дискриминация, привилегии или ограничения, основани на народност, произход, пол, раса и гр.

Регистрираните в ДБТ лица получават информация за обявени свободни работни места и им се оказва съдействие за започване на работа. Те се включват и в програми и мерки за заетост и обучение, включително Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси”, в случай че отговорят на условията на програмата/мярката и изискванията на работодателя.

Агенцията по заетостта оказва съдействие на ДАБ при реализацията на про-

грама за заетост и обучение на ГТД за наемане на безработни лица, за работа като помощен персонал в интеграционните центрове.

❖ Процедуре за признаване на квалификации

Общият ред за признаване на придобито образование е като българските граждани, които са се обучавали във висши училища, създадени и функциониращи по законоустановения ред в страната, в която е придобито висшето образование. Изискванията за признаване на придобито висше образование в чуждестранни висши училища са дефинирани в Наредбата за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища. Признаването се извършва от МОН чрез Националния център за информация и документация (НАЦИД).

С оглед постигане на целта за ефективна интеграция на пазара на труда и преодоляване на дефицитите от квалифицирана работна сила, политиката в областта на квалификациите и преквалификациите е насочена към интензивно обучение за придобиване на съответните професии.

❖ Социално подпомагане

Средствата по различните програми за подпомагане от АСП се планират за всички нуждаещи се лица и семейства, не са дефинирани отделни групи за подпомагане на чужди граждани, тъй като те се подпомагат както българските граждани.

Съгласно Закона за социално подпомагане право на социално подпомагане имат: чужденците с разрешение за постоянно пребиваване в Република България; чужденците, на които е предоставено убежище, статут на бежанец или хуманитарен статут; чужденците, ползващи се от временна закрила, и лицата, за които това е предвидено в международен договор, по които Република България е страна.

Редът и условията, при които се подпомагат чужденците, на които е предоставено статут на закрила са уредени в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане (ППЗСП). Системата на социалните услуги предлага предоставянето на услуги дългосрочно и краткосрочно. Краткосрочно се предоставят услуги за срок до 3 месеца. Социалната услуга, която се предоставя изключително на лица и семейства без дом е „Център за временно настаняване“. Тази услуга попада в обхвата на краткосрочно предлаганите услуги, т.е. престоят на лицата в центровете не може да надвишава три месеца в рамките на календарна година.

Действащото социално законодателство предоставя възможност на общините да инициират откриването на социални услуги, делегирани от държавата и местни дейности, като по този начин се гарантира в най-висока степен подкрепата на рисковите групи от общността.

Социални услуги, предназначени за бременни жени и майки, за които е налице риск от изоставяне на децата се предоставят в Звената „Майка и бебе“. Потребителите на този вид услуга могат да се възползват от нея за срок до 6 месеца. Дейностите, които предоставя услугата са насочени към социално, психологическо и юридическо консултиране и подкрепа.

В Закона за интеграция на хората с увреждания урежда правата на лицата с увреждания, като условието за достъп е постоянният им адрес на територията на страната и наличието на документ, удостоверяващ здравословното състояние на лицето, отговарящ на изискванията на българското законодателство, определени в Закона за здравето и Наредбата за медицинската експертиза.

Условие за отпускането на месечна добавка за социална интеграция е наличието на експертно решение изгадено от ТЕЛК/НЕЛК, социална оценка и подадено заявление-декларация в ДСП по постоянен адрес на лицето с увреждане, от него, законен негов представител или от упълномощено от него лице.

За отпускане на целева помощ за покупка и ремонт на помощни средства, приспособления и съоръжения и/или медицински изделия (ПСПС и/или МИ) на имигранти е необходимо да бъде подадено заявление-декларация в ДСП по постоянен адрес от лицето с увреждане, от негов законен представител или от упълномощено от него лице, както и наличието на протокол от българска лекарска консултативна комисия, удостоверяващо нуждата от ползването на съответното ПСПС и/или МИ.

❖ Здравни грижи

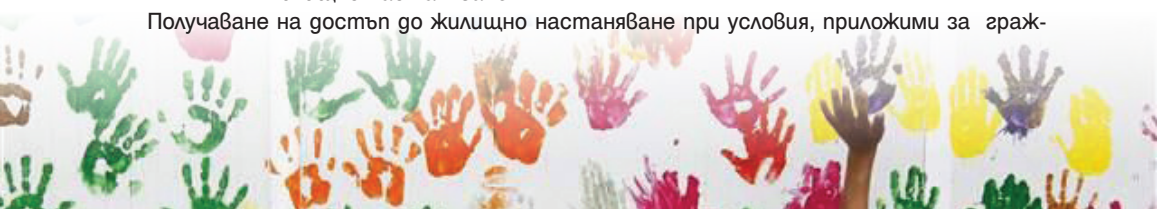
Достъпът до здравни услуги на лица със статут на имигранти на територията на Република България е регламентиран в ЗЗ и Закона за здравното осигуряване (ЗЗО).

Съгласно чл. 29, ал. 1, т. 4 от ЗУБ по време на производството по предоставяне на съответния статут чужденецът има право на здравно осигуряване, достъпна медицинска помощ и безплатно ползване на медицински обслужване при условията и по реда за българските граждани. Съгласно чл. 34, ал. 1, т. 3 от ЗЗО задължението за осигуряване възниква от датата на откриването на производството за предоставяне статут на постоянно пребиваещ. Чужденците с такъв статут се ползват с всички права като задължително здравно осигурени, посочени в чл. 35 от ЗЗО, а именно: да получават медицинска помощ в обхвата на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК; да избират лекар от лечебно заведение за първична медицинска помощ, сключило договор с РЗОК; право на спешна помощ там, където попаднат; да получават информация от РЗОК за договорите, сключени от нея с изпълнителите на медицинска помощ; да участват в управлението на НЗОК чрез свои представители; да подават жалби пред директора на съответната РЗОК при нарушения на закона и на договорите; да получат документ, необходим за упражняване на здравноосигурителните им права в съответствие с правилата за координация на системите за социална сигурност; право на трансгранично здравно обслужване.

Съобразно чл. 40, ал. 3 от ЗЗО за сметка на държавния бюджет се осигуряват лицата до 18-годишна възраст, както и след навършване на тази възраст (при условие, че учат редовно – до завършване на средно образование), студентите – редовно обучение във висши училища до навършване на 26-годишна възраст, както и докторантите на редовно обучение по държавна поръчка.

❖ Жилищно настаняване

Получаване на достъп до жилищно настаняване при условия, приложими за граж-

гани на трети държави, законно пребиваващи на територията на страната. Заплащането на наем е важно условие успешна интеграция. За разлика от останалите сектори, където съществуват известни възможности и ресурси за стартиране на директна подкрепа към целевата група, то решаването на проблемите в жилищния сектор е невъзможно без целево финансиране наемаването на жилища.

СРАВНИТЕЛНИ ПРАКТИКИ В ЕС

При перспективата за неравномерно нарастване на миграционния натиск и необходимостта да бъдат интегрирани големи групи чужденци, наличният дминистративен капацитет в цялата страна не е в състояние да осъществи успешна интеграция.

Опитът на държавите от ЕС показва различни институционални модели и практики. В някои държави членки на ЕС отговорностите по интеграцията са в правомощията на Министерството на труда и социалната политика (Дания, Полша и др.). В Австрия са създадени отделни структури на няколко нива, които дълго време са били към Министерството на вътрешните работи, но в момента са към МВНР. Във Франция за интеграцията отговаря Френската служба за имиграция и интеграция. И двете структури са към Министерството на вътрешните работи. Практиката на групи държави показва редица предимства интеграционната политика да се провежда от един орган, например Агенция по миграция и интеграция.

Практиката на държавите с успешна политика и опит показва категорично, че ефективността зависи от партньорството между централната и местната власт. Повечето успешни институционални модели са онези, в които местната власт има водеща роля.

Добрите практики за успешна интеграция изискват и ефективно сътрудничество с неправителствени, граждански организации и доброволци. Често именно те имат по-голяма гъвкавост да отговорят на конкретни нужди, ползват се с доверие и могат да бъдат добър мост между тях и институциите.

В сътрудничеството между държавните институции и неправителствения сектор ключовите области са информация, координация и взаимно подпомагане на дейности, които имат общ резултат. Областите на сътрудничество са:

- ❖ Правни консултации;
- ❖ Културна ориентация;
- ❖ Здравеопазване и психологическа подкрепа;
- ❖ Образование;
- ❖ Наставяване;
- ❖ Търсене и намиране на работа;
- ❖ Социално подпомагане

Примери за добра практика

Фондация „Солидарност за фермерите“ в Испания. Тя е специализирана в стиму-

лирането на циркулярната миграция, която най-вече съответства на сезонния ритъм на работа в селското стопанство. Най-положителното в концепцията на тази фондация е, че временната имиграция също е обект на интеграция. За целта е необходимо да се разработят специфични мерки и услуги. Именно този циркулярен характер обуславя начина на живот на мигранта между две страни, което обуславя втория акцент в дейността на фондацията – стимулиране развитието на селското стопанство в страните на произход.

Специализирани медии. Гражданският съвет на парижаните от страни извън ЕС в Париж, например, два пъти годишно издава вестник „Всеки парижанин е гражданин”.

Безплатна юридическа помощ. Парижката община предоставя безплатни юридически услуги. За да улесни имигрантите в многомилionenния град, тя е осигурила и „автобус на солидарността”, който улеснява предвиждането до местата, където се провеждат консултациите.

Безплатна преводаческа помощ. Във Финландия е създаден Националният борд за образование. Предоставя преводачески услуги, за да гарантират достъп до услугите във Финландия, както и възможност за комуникиране с финландските власти още с влизането им в страната. На територията на Финландия са разположени 8 регионални центъра за превод, които се поддържат от местните власти. Бордът издава брошури на основните езици на имигрантските общности (кюрдски, сомалийски, сърбохърватски, руски, персийски, арабски, френски, вьетнамски, албански, гари, хинди, португалски, турски и пр.) и осигурява консекутивен усетен превод.

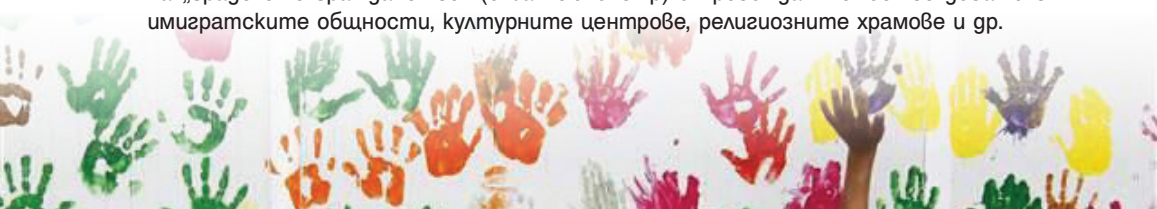
Съвети по интеграция към местните власти. В Париж е изграден Граждански съвет на парижаните от страни извън ЕС. Подобни съвети има и в други френски градове с висока концентрация на имигранти като Лион и Марсилия.

Интеграционен план на безработни имигранти, който се прилага във Финландия. Изработването на плана става с влизането на имигранта в регистрите за населението за постоянно пребиваващи. Планът се разработва заедно със съветник по трудовите въпроси и ако е необходимо - с представител на местната власт и преводач. По време на периода на планиране паричните постъпления идват от периодично отпуснати суми за интеграция.

Диференцирани мерки за интеграция на различни възрастови и социални групи като децата. В Париж е създадена китайско-френска детска градина.

Мерки за интеграция на възрастни мигранти като „Социалното кафене” в Париж. *Общешития за работещи мигранти.* В Париж са осигурени 46 общешития, в които са настанени 14 000 чуждестранни работници.

Пост за гост преподавател по „Идентичност и гражданство”, който общината създава във водещ университет. Положителен е опитът на общината в Ротердам, Холандия, която инициира и поддържа такава позиция в Университета Еразъм. Кани се световноизвестен учен, който предава своите знания на холандските академични среди, а в същото време консултира общината по проблемите на „градското гражданство” (urban citizenship) и провежда множество дебати в имигрантските общности, културните центрове, религиозните храмове и гр.

Кампанията „*Joining Hands against Forced Marriages*“, организирана в Ротердам и преминала при такъв успех, че след това се провежда в множество други европейски градове - Брюксел, Париж, Магрид, Лондон, Берлин и Болония. Издава се книга за насилствените бракове, преведена на много европейски езици. Кампанията е убедителен пример как една добра градска практика може да се превърне в европейска.

Бялата книга „Сигурни граници, безопасно убежище: интеграция и разнообразие във Великобритания“, която изяснява икономическите и културни цели на имиграционната политика след междурасовите напращения и бунтове в северните градове, породени от разпръсването на имигранти.

Скритите градини, Глазгоу. Дизайнът на градините отразява различни вярвания и традиции в градинарството. Те са красиво неутрално място, което поощрява посетителите да се замислят за общите корени на човечеството, религиите и културите. Дейностите включват градинарство, готварство, изкуства и занаяти и създават възможности за межкултурен обмен, а мястото играе ролята на „мост“ между хората и общностите като домакин на фестивали и дискусии. Кампанията за разнообразието, *Ковънтри* – визуализация на хора от различни етноси и култури в разнообразни ситуации в градския контекст. Като използва мултимедияен микс, кампанията цели да утвърди включващ подход към живота в града, да предаде положителни послания за ползите от разнообразието с помощта на образи и да насърчи чувство на гордост и принадлежност към Ковънтри като толерантен и гостоприемнен град. За целта са използвани образи на реални хора в реални ситуации и места.

Училищен форум – обединява помощните училища в Бристол, които се организират на доброволен принцип от етнически или религиозни малцинства. Форумът се управлява от координатор, който подпомага създаването и съветва училищата за предоставяне на културни, религиозни и езикови занимания, както и на допълнителни уроци по основни учебни предмети.

Проектът „Женски свят“ е насочен към семействата на имигрантите и насърчава техните взаимодействия чрез съвместни дейности, които включват разнообразни таланти. Провеждат се ателиета по кулинарно изкуство, изящни и приложни изкуства, където жените имат възможност да обменят културно „ноу-хау“.

Проект „Живи библиотеки“ включва модел за развитие на общността, поставящ акцент върху изграждането на връзки и избягване на конфронтацията на стереотипи на местно ниво. Той се изпълнява в четири обществени библиотеки в Англия и използва тяхната територия като институции, раждащи се на обществено доверие. Проектът предоставя пряк достъп до нечие преживяване и позволява на клиентите да „си наемат“ някого за разговор. Идеята е родена в Дания през 2000 г. и оттогава е разработена в редица държави като средство за борба с дискриминацията. Привлечените доброволци включват ветеран от войната, мюсюлманка, чернокож полицай, бездомник, будистки монах, заразен от СПИН и много други и биват внимателно подготвени. Стремешт на организаторите е да осъществят срещи между хора, изпитали предубедено отношение, като се

избягва гонукането, че която и да е от тези групи представлява „проблемна“ категория.

Сред добрите практики на национално ниво преди всичко трябва да се отбележи стремежа за концентриране на компетенциите по отношение на контрола на имигрантските вълни и за интеграция в една институция, а именно специално министерство. Същевременно се търси координацията на работата на всички министерства, които имат компетенции към тези политики чрез съветите под ръководството на министър-председателя. От изключителна важност е, че в самата логика на политиката е залегнало разбирането за необходимост от силно партньорство на държавата с гражданското общество, като естествен начин за налагане на положителна нагласа към имигрантите и борбата с различните форми на дискриминация.

НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

НАБЛЮДЕНИЕ

18

Интеграцията е процес с множество измерения, продължителен и нелинеарен, включващ отделни хора, групи и обществото като цяло. Това повдига въпроса за изясняване и конкретизиране на предмета на наблюдение в този процес. Например, какви са възприетите общо-интеграционни индикатори и какви са специфичните индикатори за интеграция на имигранти? Как се проследяват промените във времето? Как се определят приоритетите и кой генерира данните?

Сайтът на ЕС, посветен на интеграцията, е организиран библиотеката си по следните категории данни, формиращи базата за определяне на индикатори на оценката:

❖ Активно гражданство

Категорията включва: разрешения за пребиваване и работа; гражданство; натурализация; политическо участие; доброволни дейности; и трети сектор - консултации, медиация и платформи за диалог; гражданско образование

❖ Икономическо участие

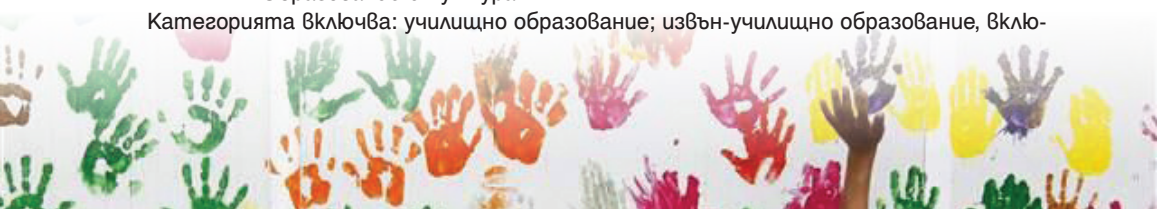
Категорията включва: заетост; признаване на квалификация и оценка на уменията; професионално обучение и кариерно развитие; разнообразие на работната сила и изграждане на капацитет; самозаетост и предприемачество; разнообразие на доставчиците

❖ Социално сближаване

Категорията включва: жилищно настаняване и градско развитие; социално включване; социална защита; здравеопазване; групи услуги

❖ Образование и култура

Категорията включва: училищно образование; извън-училищно образование, вклю-

чително учене през целия живот и дистанционно обучение; езикова компетентност; електронно обучение; интеркултурен диалог, включително диалог между религиите; културни дейности и културно многообразие

❖ Анти-дискриминация и равенство

Категорията включва: анти-дискриминация на работното място; анти-дискриминация в предоставянето на услуги; достъп до правосъдие; равни възможности; позитивни действия

В тези категории се събират и съхраняват добри практики, политически насоки, изследвания и други документи. Категоризацията отразява комплексността на интеграционния процес, който обхваща много сфери на живота. За всяка една от тях могат да бъдат изработени индикатори и да бъдат наблюдавани развитието от гледна точка на прилаганите политики. При избора на индикатори трябва да са ясни причините за въвеждането им и връзките помежду им, т.е. основополагащата теоретична рамка. Определянето им се ръководи от степента на въздействие на дадени индикатори върху резултатите от други и идентифициране на онези от тях, които са определящи за интеграцията. Такива могат да бъдат заетост, образователно равнище, познаване на езика и културата, сигурност на статута, натурализация и т.н. Необходимият за целта анализ изисква голям ресурс и широки консултации.

ИНДИКАТОРИ ЗА ОЦЕНКА

Индикаторите за оценка на ефективността на процеса на интеграция са фокусирани на тематична основа както следва:

- ❖ достъп до образование, професионално обучение и квалификация;
- ❖ достъп до заетост;
- ❖ обучение през целия живот;
- ❖ достъп до жилищно настаняване;
- ❖ достъп до здравеопазване;
- ❖ достъп до социално подпомагане.

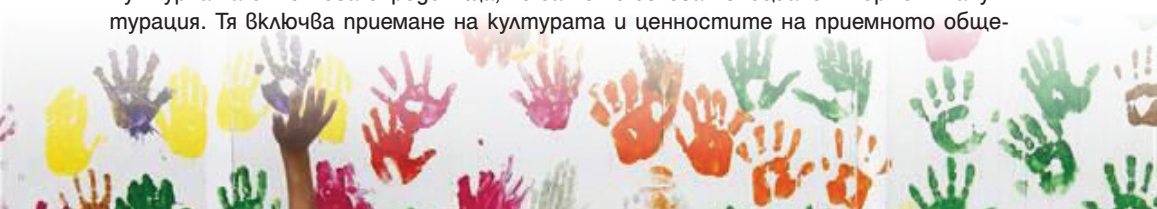
Индикаторите измерват степента на интеграция на целевата група. Информация по индикаторите се обобщава от съответните органи по компетентност.

ВИДОВЕ ИНТЕГРАЦИЯ

Милтън Гордън (1975) разграничава шест вида интеграция: културна, структурна, семейна, идентификационна, отношение на приемане (липса на предрасъсърък), поведение на приемане (липса на дискриминация), гражданска (отсъствие на ценностен и властови конфликт). В центъра на модела на М. Гордън, както и в множество други изследвания, ключови са първите две форми на интеграция:

- ❖ Културна;
- ❖ Структурна.

Културната е толкова определяща, че за нея е изкован специален термин – акултурация. Тя включва приемане на културата и ценностите на приемното обще-

ство. Структурната интеграция е свързана с участието на имигрантите във всички сфери на обществото и най-вече на институционално ниво. Културната интеграция се реализира на нивото на идентичностите, структурната – на социално ниво. Нейни проявления са участието на имигранти във всички „етажи“ на стратификационната пирамида, а не концентрацията им в най-долните и включването на имигранти в публичните институции – министерства, органи на местната власт, медии. Пример за структурна интеграция са не толкова журналисти, които списват вестници и участват в предавания на малцинствените си езици, а които четат новини или участват в „регулярни“ издания или емисии на националния език.

ФОРМИ НА ИНТЕГРАЦИЯ

Най-цитирана в литературата е типологията на Ентцинген и Бизвелд (2003), които разглеждат четири вида или измерения на интеграцията:

- ❖ социално-икономическа;
- ❖ културна;
- ❖ правно-политическа;
- ❖ приемане от обществото.

Социално-икономическата интеграция е свързана с достъпа до пазара на труда. Тя включва и важните фактори на образование и езикова подготовка, които имат пряко влияние върху професионалната реализация. През последните години фокусът в западноевропейските страни се насочва и към едно явление, което е от изключителна важност за България, а именно етническият бизнес, имигрантското предприемачество.

Два подхода се конкурират по отношение политиките на стимулиране на социално-икономическата интеграция. Позитивната дискриминация представлява правителствени мерки, които да облекчат и стимулират наемането на имигранти и представители на други непривилегирани малцинства. В някои страни те са толкова развити, че възникват анекдоти, че най-трудно е да си намериш работа, ако си мъж, бял, образован и хетеросексуален. Те изразяват фрустрациите на „класическото мнозинство.“ Другият подход е *mainstreaming*. Той е насочен към специфични проблеми и не отделя имигрантите в отделна група. Целта е те да не бъдат стигматизирани и да не се създава впечатление у местното население за привилегироване на имигрантите.

Културната интеграция е относително лесна за дефиниране и трудна за реализиране. Ключово значение има сжестърг перспективата. Как култури с различно разпределение на ролите между половете и различно разбиране за ролята на жената да се адаптират към либералните западни ценности, наблягащи на равенството на жените и мъжете и на свободния избор на жената за трудова реализация? Как правото на различие се съчетава с либералното разбиране за неутралност на публичното пространство, което изключва носенето на ярки религиозни символи като мюсюлманската забранка в училищата във Франция?

Правно-политическа интеграция. Европейският съвет в Тампере през 1999 г. ка-

тегорично решава, че всички граждани в ЕС, независимо дали са родени в страна-членка или са натурализирани, се ползват с равни права. Политическото участие е ключовият индикатор. Правото да избираш и да бъдеш избран отново се реализира по парадоксален начин: то се добива бавно и се постига частично – местни и европейски избори за граждани на страни-членки на ЕС, но когато вече правото е налице, ползването му не е особено ентусиазирано – участието на мигрантите в избори е като правило по-ниско от това на местните граждани. Участието в гражданското общество не е непременно по-активно и се изразява най-вече във включване в организации и асоциации на самите имигранти (Entzingen and Biezeveld 2003).

Отношение на приемащото общество. Ентцинген и Бизвелд разглеждат интеграцията най-вече в термините на дискриминацията и расизма и политиките за тяхното минимизиране. Милтън Горън разгръща по-интересно и по-позитивно тази форма, като разграничава три етапа на нарастваща интеграция: първият е на равнището на нагласите и се изразява в отношението на приемане и липсата на предрасъдък; вторият е на равнището на индивидуалното общуване с имигрантите и се изразява в победение на приемане и липса на дискриминация; третата, най-разгърнатата форма, е взаимодействието между мнозинство и имигранти; тя е гражданска и се изразява в отсъствие на ценностен и властови конфликт.

ПРИНЦИПИ НА НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА

Равните права, задължения и възможности са цел на интеграцията и ключов фактор за икономическото, социалното, културното и политическото бъдеще на Европа. В контекста на глобализацията активната политика за интеграция и равни възможности придобива нарастващо значение. Гражданите на гържавите-членки трябва да могат да реализират своя потенциал независимо от своя произход или социална и културна принадлежност. Работните места, образованието и продължаващото обучение са ключ към интеграцията и сплотеното общество.

Процедурите за наблюдение и оценка са инструменти на гържавата за оценяване на резултатите от прилаганите политики за интеграция и общо наблюдение на интеграцията на гражданите на трети страни. Те се основават на целите и насоките на националната интеграционна политика и представляват основа за планиране и вземане на решения. Освен това, тези процедури са базата за една обективна дискусия на интеграцията, основана на доказателства.

Много от гържавите-членки на ЕС са въвели или са в процес на въвеждане на процедури в областта на интеграционната политика. За да бъдат осигурени по-дълги и стабилни времеви редове за събиране на необходимите данни, се търси политически консенсус по този въпрос и комплект от индикатори.

Процедурите за наблюдение могат да се основават на индикатори за резултат и/или индикатори за политиката, както и на качествени проучвания, регистриращи възприетия и нагласи на приемното общество към имигрантите, и на ими-

грантите към населението на страната. Един от начините за измерване на напредъка в интеграцията е да се формулира като цел изравняване на постигнатото от имигрантите с постиженията на местното население. Това тълкуване на интеграцията представлява синхронизация на получените резултати от използваните индикатори. Съществен принос може да даде и анализ на резултатите от проучванията на изследователите.

За политиката за интеграция е важно да разполага с данни и за децата на имигрантите, тъй като процесът на интеграция продължава и при второто поколение. Прецизирането на информацията по пол и възраст е важно за по-добро определяне на контекста, а данните за социалния им статут - за анализа на интеграционните процеси и социалната мобилност. Наблюдението на ниво ЕС, към което се очаква България да даде своя принос, и сравнимостта на получените данни изисква и анализ на националния контекст (история на миграцията, видове миграция и пр.).

ПРОЦЕС НА НАБЛЮДЕНИЕ

Съществуват както количествени така и качествени системи за наблюдение на интеграцията в ЕС.

Количествено наблюдение

- ❖ Евростат, ОИСР и Европейската обсерватория за социалното положение и демографията осигуряват данни за състава на населението. Данните се използват в Отворения метод за координация на социалната защита и социалното включване;
- ❖ Докладът за развитие на ПРООН дава информация за гържавите на произход и на дестинация;
- ❖ Проучванията на работната сила осигуряват статистика за пазара на труда, която може да се използва като индикатор за социално-икономическо положение на населението като цяло и конкретно на имигрантите и бежанците;
- ❖ Европейските социални изследвания и Евробарометър осигуряват информация за стандарта на живот на населението и индикатори за отвореност, толерантност и включване;
- ❖ Нивата на заетост в рамките на количествените данни дават информация за социално-икономическия статут, а в частта си за имигрантите, допълнени със статистиката за натурализация, показват и доколко отворена към новопристигналите е гържавата.

Качествено наблюдение

- ❖ Доклади на изследователски институти, мозъчни тръстове и неправителствени организации; данни на националните парламенти и международните договори;
- ❖ Доклади за изпълнението на законодателството на ЕС (например във

Връзка с антидискриминацията).

Един по-сложен метод за наблюдение и отчитане на промените във времето е изработването на индекс. Този метод дава възможност за преобразуване на количествена информация в количествен индикатор и показва силните и слабите страни на политиката.

Международните доклади и системи за мониторинг обикновено стъпват на научни изследвания, които мобилизират транснационални мрежи от експерти и изследователски звена. По този начин се осъществява връзка между националните и международните проучвания, което повишава качеството на съдържанието и подобрява сравнимостта на резултатите. Тъй като тези доклади по принцип имат множество автори и предназначения, използването им от вземащите политически решения и изпълнителните кадри, отговорни за интеграцията, налага известни допълнителни действия като:

- ❖ вторичен анализ на данните през проблематиката, свързана с имигрантите;
- ❖ подготовка на синтетични доклади по конкретни теми;
- ❖ включване на въпросите, засягащи имигрантите, в съществуващите механизми за политиката (mainstreaming).

СЪБИРАНЕ НА ДАННИ

Тъй като интеграцията е поле на споделени отговорности, структурите на правителството и неправителствения сектор вземат собствени решения относно приоритетите си и разработват свои политики, програми и проекти. Определените приоритети и събираната информация зависят от:

- ❖ Статута на организацията - правителствена или неправителствена;
- ❖ Основната функция - формулиране или изпълнение на политика; изследователска или предоставяне на услуги;
- ❖ Оперативното ниво - местно, регионално, национално (европейско);
- ❖ Сферата на дейност - правна, социална, икономическа, културна;
- ❖ Ресурса и капацитета - умения и компетентности, свързаност и финансова обезпеченост.

Общата информация е от полза за всички участници, но съобразно сферата си на дейност и приоритетите си те използват отделни части от нея или търсят допълнителни, по-конкретни данни. Например демографската статистика разграничава гражданите на страната от гражданите на трети страни. Органите на образованието и здравеопазването могат да я използват като индикатор за многообразие на населението, което обслужват. На тях им е необходима много по-детайлна информация. На следващо ниво имигрантите може да имат много по-различни нужди и капацитет от мигрантите като цяло, въпреки че и едните, и другите са граждани на трети страни. Те трябва да имат информация и за нередовните имигранти, които също са техни клиенти.

Друг пример е размерът на населението в трудоспособна възраст, обхванато или необхванато от заетост. Оператори от определени производства, сектори

или регионални или местни нива трябва да допълват общата информация от националното ниво с местоположение и миграционен статут. Когато официалната статистика не предоставя тази информация, те трябва да я набират за целите на интеграцията. В този смисъл една национална платформа за събиране на информация, статистическа и изследователска, би била от полза за всички участници в процеса и би осигурила допълняемост и сравнимост на данните.

В зависимост от акцента, който се поставя при подхода към въпроса с имиграцията, определени структури поемат лидерска позиция. Например когато имиграцията се възприема основно като социално-икономически въпрос, процесът се движи най-често от министерството на труда и социалната политика и от икономическите агенти. Когато на преген план е въпросът за човешките права, ръководна роля играят министерството на правосъдието и хуманитарните организации. Така всяко министерство и група от заинтересовани страни не просто определят условията на дебата и лидерството в изпълнението на политиката, но действат и като определящ фактор, като поставят своите интеграционни проблеми на дневен ред и за останалите участници.

При настоящата интеграционна инфраструктура министерствата на правосъдието и вътрешните работи са водещи в много от гържавите-членки на ЕС, както и на нивото на Общността. Тяхната роля в интеграцията поставя акцента върху аспектите на гражданството и националността. Те са отговорни за изработване и прилагане на мерки за допускане на територията, разрешения за престой и работа, натурализация и т.н.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ПОЛИТИКАТА И ИЗМЕРВАНЕ НА ЕФЕКТА

Интеграцията е предизвикателство за всяко общество, което няма еднократно разрешаване и изисква активно ангажиране съобразно базовите ценности на обществото. Както за отделните граждани, така и за организациите и институциите, тя е процес, изискващ промени и адаптация. Политиките в тази област имат за цел да улесняват социалната интеграция и да премахват препятствието пред нея чрез законови средства и осигуряване на услуги, и се основават на практиката и на събрани доказателства. Качеството на интеграционните проекти и програми се измерва чрез оценка на тяхната целесъобразност, ефикасност, ефективност, устойчивост и въздействие.

Целесъобразност – да отговарят на ясно определени нужди; съответстват на целите на политиката; предвиждат участие на заинтересовани страни и целеви групи; изграждат институционалния капацитет на своите изпълнители.

Ефективност – когато се постигат предвидените резултати; са добре управлявани по прозрачен начин; предвиждат мерки за неочаквани и странични ефекти; пораждават чувство за собственост сред заинтересованите страни и целевите групи.

Ефикасност – да постигат резултати на разумна цена; са финансово жизнени или имат икономическа възвръщаемост; произвеждат резултати с високо качество; са адекватно координирани, управлявани и финансирани.

Устойчивост - да продължават след първоначално финансираната фаза; привличат съдействието и на други източници на финансиране или генерират собствен ресурс; въвеждат механизми за наблюдение и оценка развият управленски умения.

Въздействие – да произвеждат продукти и услуги за заинтересованите страни и целевите групи; подобряват социално-икономическото положение на целевите групи; променят поведението и организационната култура; оказват въздействие върху средата; имат принос към общата цел на политиката.

ИЗМЕРВАНЕ НА ЕФЕКТА:

- ❖ резултатите от програмите и проектите се събират, описват и сравняват; събира се допълнителна информация и се провеждат проучвания; определят се и се анализират факторите, допринасящи за успеха или провала.
- ❖ определят се отговорностите и задълженията на правителствените и неправителствените участници; установяват се нивата на управление: местно, регионално, национално, европейско; провеждат се консултации и преговори със заинтересованите страни и целевите групи.
- ❖ извеждат се заключенията от сравнителния анализ и идентифицирането на участниците; описват се проблемите, към които са насочени различните политически възможности; формулират се конкретни препоръки към политиките.
- ❖ анализира се икономическото, социалното въздействие и въздействието върху средата (пряко и непряко) от различните политически възможности; отчитат се рисковете и елементите на несигурност, включително препятствията пред изпълнението; сравняват се съществуващите възможности и предпочитаната се преобразува в конкретна политика.

ОЦЕНКА

Ключов въпрос за оценката на политиката е какви са подходящите мерки, за кого и при какви обстоятелства. Освен от вече споменатото операционализиране – работно определение на това какво представлява интеграцията на имигранти – оценката се нуждае от някакъв начин за устойчивостяване на желаните нива на интеграция (benchmarks). При отсъствие на предварително зададени параметри на успешна интеграция онова, което се приема за цел на политиката, е изравняване на имигрантите с местното население.

Техниките за оценяване са обичайна практика за отчитане на успеха на изпълняваните проекти в постигането на целите. Ефективното изпълнение на проекти само по себе си, обаче, не улавя проблемите със стратегическата посока, доколкото „лошата политика може да бъде добре изпълнена“. Поради това е полезно на оценка да бъде подложена самата политика и наличните ресурси да бъдат

инвестирани за извличане на максимална полза. В същото време опитът показва, че някои от параметрите на интеграционната политика са определени от политическите реалности. Затова е важно политическите цели да бъдат ясно заявени и обвързани с интеграцията.

Основният предмет на оценката е целесъобразността и качеството на самата политика, за която се определят индикатори за добро управление. Опитът да бъде измерена „степенна на интеграция“ на отделните имигрантите и имигрантските групи е предизвикателство, за което няма универсални техники. В оптималния случай оценката се прави успоредно с планирането или поне информира значимите промени в изпълняваните програми. Модификацията на текущите програми може да използва и оценки на пилотни проекти.

В областта на интеграцията на имигрантите се ползва както външна оценка, така и самооценка. Самооценката допринася за изграждане на капацитет на администрацията и насърчава развитието на учещи се организации и идентифицирането на добри практики. От друга страна външните оценки ни дават външния поглед и независим и надежден отчет на реалното въздействие на политиката. Те включват препоръки към прилаганите мерки, които предвид голямата видимост и обществената чувствителност към интеграцията на имигрантите могат да бъдат със силен политически елемент. Освен това те често имат и сериозно финансово изражение. Когато се използва външна оценка, съответното задание трябва да определя взаимоотношението между възлагащия орган и оценителя и ясно да очертава обхвата на задачата. Тези базови правила се задават по-лесно в конкурентна тръжна процедура. Използваните средства следва да отразяват целите и предвидената функция на оценката в цялостния процес на формулиране и изпълнение на политиката. Съответно, събирането на данни и методологията се адаптират към обстоятелствата. Контролните групи, например, са желателни от научна гледна точка, но има затруднения със съставянето им в контекста на интеграционните интервенции. В ситуации, когато целевите групи търпят промени, оценката е по-ефективна чрез текущ мониторинг, отколкото чрез проверка на резултатите, които губят своята актуалност. Поради това точното определяне на целевите групи е ключово за всяка оценка. Швейцарската програма за социална интеграция на чуждестранните граждани, например, прави полезно разграничение между преки целеви групи и „крайни потребители“. Така програмата за интеркултурно обучение е насочена към „ключови участници“ като аниматори или треньори. Оценката на програмата изтъква ползата от обучението за тези ключови участници, но показва и недостатъчна ефективност в прилагането на придобитите умения във взаимодействието с „крайните потребители“ (имигрантите) и обществото като цяло.

Общият основен принцип подчертава необходимостта от „определяне на ясни цели, индикатори и механизми за оценка за адаптиране на политиката, оценяване на напредъка в интеграцията и по-ефективен обмен на информация“. По-конкретно Комюникето на Комисията относно Общия дневен ред за интеграция препоръчва процедурите за допускане на територията, програмите за интеграция (особено задължителните) и други интеграционни политики да бъдат наблюда-

вани и оценявани чрез национални оценки на въздействието, механизми за консултации със заинтересованите страни от рога на анкетни проучвания, индикатори и мониторинг. Освен това Комисията призовава държавите-членки да насърчават и подпомагат обмена на информация за националните средства за оценяване и при възможност да изработят европейски критерии за целите на извличане на сравнително знание.

Индексът използва термина „мигранти“ в смисъл на граждани от трети страни, които законно живеят в страна-членка на ЕС. Освен ако не е изрично упоменато, той не се отнася до бежанци и търсещи убежище, незаконни мигранти, граждани на ЕС, които упражняват правото си на свободно движение или граждани на ЕС от имигрантски произход.

ПРАВНИ РАМКИ

Индексът за измерване политиката на интеграция на мигрантите измерва политики, които насърчават интеграцията в европейските общества. Интеграцията в социално, както и в гражданско отношение, почива на идеята за равни възможности за всички. В социално-икономическо отношение мигрантите трябва да имат равни възможности да водят също толкова достоен, независим и активен живот, колкото и останалото население. В гражданско отношение всички жители могат да се обвържат с права и отговорности на основата на равенството. Когато мигрантите се чувстват сигурни, уверени и добре приети, те могат да инвестират в новата страна, в която живеят, и да дадат ценен принос към обществото. С времето мигрантите могат да използват повече възможности за участие, повече права, отговорности и, ако желаят, да получат гражданство на съответната страна.

Процесът на интеграция е специфичен, според нуждите и способностите на всеки индивид и всяка местна общност. Въпреки, че политиката на правителството е само един от множеството фактори, които влияят на имиграцията, тя е жизнено важна, защото представлява правна и политическа рамка, около която се проявяват и други аспекти на интеграцията. Държавата може да премахне препятствията и да постигне еднакви резултати и еднакво членство, като инвестира в активното участие на всички, в упражняването на сравними права и отговорности и придобиването на межкултурни компетенции.

МОНИТОРИНГ

Индексът за измерване политиката на интеграция на мигрантите има за цел да дава редовна оценка на все по-широк набор от политики, решаващи за възможността на мигрантите за интегриране, като при разширяващия се съюз включително избрани трети страни могат да получат полза от това добрите политики да бъдат използвани като най-нови и най-високи европейски стандарти. Това издanie е насочено към шест политически компонента: достъп до пазара на труда, събиране на членовете на семейството, дългосрочно пребиваване, политическо

участие, достъп до придобиване на националност и антидискриминация. Регионални политически области се отразяват на данните на индекса – например програмите за интеграция и достъп до образование, здравеопазване и жилища.

СТАНДАРТИЗИРАНЕ

Използването на европейски стандарти и най-добри практики е жизненоважно, като се има предвид, че европейското сътрудничество продължава да създава нови стандарти за активно гражданство и основни права в рамките на Съвета на Европа и Общото пространство на правосъдие, свобода и сигурност в рамките на ЕС. MIPEX измерва доколко близко са политиките, провеждани от всяка страна, до европейските стандарти на най-добри практики. Ясната, кратка и сравнима информация отваря множество възможности за политиките и заинтересованите страни да разгледат как правителствата да направят максималното и да дадат нови възможности за интегриране на мигрантите.

ДИРЕКТИВИ И КОНВЕНЦИИ

За всеки елемент или област на политики MIPEX определя най-високите европейски стандарти и най-приложимите политики. Някои от тези стандарти се съдържат в директиви на ЕС, които държавите-членки на ЕС са задължени да транспонират в националното си законодателство. Други идват от конвенциите на Съвета на Европа, като страните, които са ги ратифицирали, са задължени да ги прилагат. Докато директивите и конвенциите гарантират само минимални стандарти или позволяват множество изключения (дерогации), MIPEX използва по-високи стандарти за най-добри практики: заключения на председателството на ЕО, предложения за директиви на ЕО, предложения от заинтересованите страни в цяла Европа, или политически препоръки от подробни идентични европейски изследователски проекти. Тези критерии за оценка често обхващат принципите и динамиката за подобряване на политиките в Европа и поставят условията за юридически и политически дебати.

Общият набор от европейски стандарти служи за нормативна рамка на Индекса за измерване политиката на интеграция на мигрантите. Известни са 140 политически показателя, които имат за цел да определят стандарт, по който да се измерват законите и политиките спрямо високите европейски стандарти.

ИДЕНТИФИЦИРАНИ ПРОБЛЕМИ В ИНТЕГРАЦИОННИЯ ПРОЦЕС

Проведеното анкетно проучване и събеседване с представители на ГТД, както и осъществения анализ очертават следните проблемни области в интеграционния процес:

- ❖ Осигуряването на непосредствен достъп до образователната система чрез записване на децата в задължителна училищна възраст по реда на ЗУБ, които не могат да представят документ, удостоверяващ завършена степен на образование или клас, в държавните и общинските училища в Република България в съответния клас, отговарящ на възрастта на детето. Отстраняването на този проблем ще позволи по-бързото им интегриране и продължаване на образованието и обучението им след успешното завършване на клас, етап или степен на образование.
- ❖ Интеграцията на пазара на труда е свързана с преодоляването на известни трудности и предизвикателства, по съществени от които са:
  - ◆ преобладаваща част от ГТД не владеят български език;
  - ◆ липса на документи на лицата, доказващи придобитата образователно-квалификационна степен;
  - ◆ недостатъчна мотивация и активност на пазара на труда;
  - ◆ съществуващи традиции и култури в държавите на произход, в които жените не работят;
  - ◆ проблем с регистрацията по местоживееене (по постоянен или настоящ адрес), което е пречка за регистрация на лицата в ДБТ и ползване на посреднически услуги;
  - ◆ част от лицата имат опит и капацитет за стартиране на самостоятелен бизнес, но нямат информация за условията и начините за реализиране в България.
- ❖ За регулираните професии има допълнителни изисквания, които могат да създадат пречки, за признаване на завършеното образование.
- ❖ Проблеми, свързани с предоставянето на здравни услуги, като:
  - ◆ Езикова бариера;
  - ◆ Недостатъчната информираност на работещите в здравната сфера по проблемите на имигрантите;
  - ◆ Непознаване на здравноосигурителните права и задължения от страна на имигрантите;
  - ◆ Проблеми с поддържане статуса на здравноосигурено лице;
  - ◆ Избор на личен лекар;
  - ◆ Усъвършенстване на нормативната уредба, отнасяща се до проблемите на чуждите граждани със статут на имигранти в областта на здравното обслужване;
  - ◆ Провеждане на обучения на лицата, предоставящи здравни услуги за правата и задълженията на имигрантите на територията на Р. България;
  - ◆ Липса на обучени здравни медиатори, с оглед за осигуряване на по-добро здравно обслужване на имигрантите.
- ❖ Проблеми при работата с деца на ГТД породени от специфичните особености на тази категория лица /липса на възможности за осъществяване

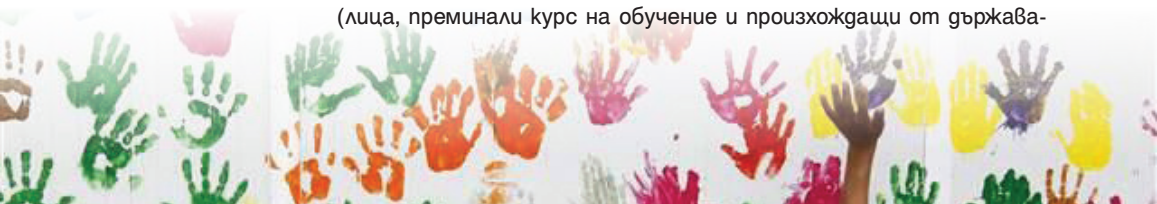
Вяване на комуникация – езикова бариера, осигуряване на медицинска помощ и обслужване, жилищно настаняване, образование и обучение по български език, трудова заетост, осигуряване на храна, социално подпомагане, правна помощ и др./ . Работата с деца–мигранти се основава на комплексен и мултидисциплинарен подход, с участието на всички ангажирани институции на национално и местно ниво.

- ❖ Притеснение поражда и обстоятелството, че специализираните институции за деца (ДДЛРГ) и функциониращите социални услуги (Център за настаняване от семеен тип, Кризисен център и др.), в които могат да бъдат настанявани деца-чужди граждани, не разполагат с необходимия ресурс свързан със задоволяване на всички специфични потребности на разглежданата целева група деца и да осигурят тяхната сигурност и безопасност.
- ❖ Социалната политика за закрила на децата в страната е фокусирана за осъществяване на процеса по геинституционализация, което е свързано с намаляване капацитета на специализираните институции или тяхното закриване.

ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЕНИЕ

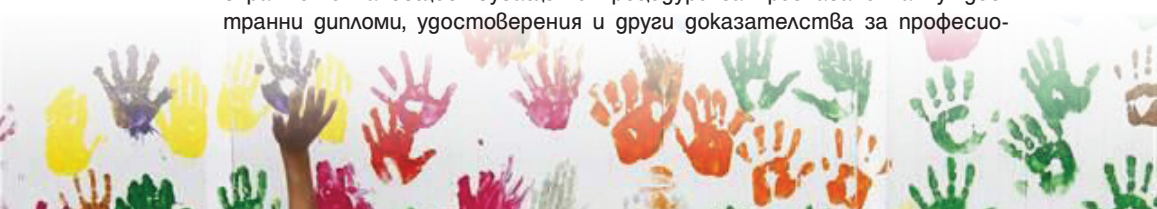
В следствие на извършения сравнителен анализ и идентификация на проблемите се формират основни направления за подобрения на интеграционната политика, както следва:

- ❖ Реализиране на допълнителна интензивна езикова подготовка за изучаване на български език и осигуряване на съпътстваща обучението им допълнителна подготовка по учебни предмети, съгласно нуждите на всеки ГТД;
- ❖ Осигуряване на допълнително интензивно обучение по български език в гъвкави форми, което е ключово условие за образователната интеграция;
- ❖ Отчитане на разликите в образователната система на гържавата по произход и българската образователна система за успешната интеграция на ученика, като се осигурява допълнителна подкрепа по учебни предмети от училищния учебен план;
- ❖ Осигуряване възможност за децата-ГТД, които никога не са посещавали училище, да се адаптират в системата на българското училище, като получат възможност за образование и се обучават в интегрирана среда;
- ❖ По повод на осъществяването на допълнително/интензивно обучение по български език е необходимо да се осигури:
  - ♦ обучение за придобиване на квалификация на учители, които да преподават български език като чужд език;
  - ♦ допълнителна образователна подкрепа от помощник-учители (лица, преминали курс на обучение и произхождащи от гържава-

- та на обичайно местопребиваване на детето), които да улесняват процеса на обучение и да помагат при осъществяване на контакт с родителите на децата.
- ❖ При приемането на студенти ГТД, за обучение следва да се имат предвид някои специфични аспекти при тяхното образование, свързани с:
    - ◆ разлики в образователните системи на държавите по произход;
    - ◆ невладеене или слабо владеене на български език;
    - ◆ липса на документи за завършена степен на образование.
  - ❖ За образователната интеграция е необходимо приоритетно да се развиват целеви мерки за:
    - ◆ Обхващане на децата в детски градини;
    - ◆ Работа по овладяване на български език в детските градини;
    - ◆ Записване и задържане на децата в училище;
    - ◆ Подкрепа и осигуряване на допълнителни занятия за компенсиране на образователни неравенства;
    - ◆ Обучение на децата в смесена/интеркултурна среда;
    - ◆ Специални програми за обучение на младежи;
    - ◆ Мерки за ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни имигранти (дейностите за ограмотяване могат да бъдат съчетани с обучения за жизнено умения и социални компетентности и наградени с обучения за професионална квалификация);
    - ◆ Повишаване на капацитета на учителите в детските градини и училищата за работа с деца и младежи с различна етническа и културна принадлежност;
    - ◆ Осъществяване на програми за обучения на учителите за работа в интеркултурна среда;
    - ◆ Обучение за работа с деца, чийто майчин или семеен език не е български и прилагане на съвременни техники за овладяването на български език;
    - ◆ подпомагане на учители при работата им с деца, които не говорят български език в семействата си;
    - ◆ Дейности за съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от различен етнически произход и техните връстници в интеграционна интеркултурна среда;
    - ◆ провеждане на специализирани трудови борси;
    - ◆ валидиране на придобити умения и професионален опит.
  - ❖ За постигане на целите на стратегията за интеграция и по-специално постигане на максимален ефект от процеса за социално-икономическото развитие основен приоритет е преодоляване на пречките пред квалификацията и образованието с цел включване на пазара на труда.
  - ❖ Осигуряване на еднакво третиране на ГТД, и на българските граждани в рамките на съществуващите процедури за признаване на чуждестранни дипломи, удостоверения и други доказателства за професио-

нална квалификация.

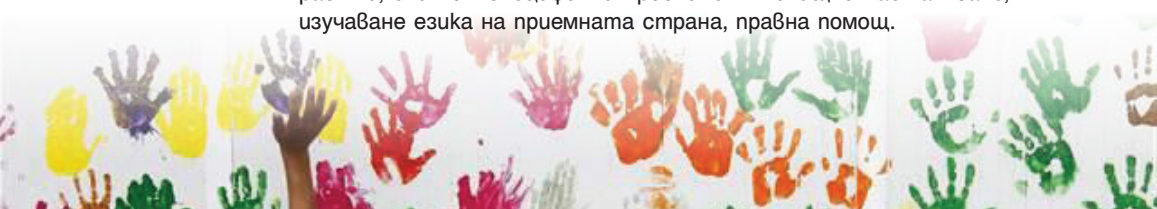
- ❖ Улесняване на пълния достъп за лицата, които не са в състояние да представят документи, удостоверяващи техните квалификации, до подходящи схеми за оценка, валидиране и акредитиране на предишното им обучение.
- ❖ За целите на получаването на първа степен на професионална квалификация, се допуска включване в курс за професионално обучение след завършен курс за огромяване.
- ❖ С оглед на това, че значителна част от лицата са с ниска степен на образование или не могат да докажат завършена степен на образование, необходимо е за съответната професия, ГТД приоритетно да се включват в програмите за обучение, предвидени в Закона за занаятите за придобиване на квалификация, започвайки от „чирак“ и „калфа“.
- ❖ Осигуряване на достатъчно средства за социални помощи и предоставяне на адекватни социални услуги в общността;
- ❖ Предвиждане на мерки за създаване на необходимата мрежа за предоставяне на социални услуги, която да работи за интеграцията и превенцията на социалната изолация на ГТД.
- ❖ Развиване на иновативни и интегрирани социални услуги, чрез:
  - ◆ Утвърждаване на съществуващите и разкриване на нови услуги;
  - ◆ Превенция на рискове, социално включване и интеграция;
  - ◆ Осигуряване на достъп до обществени услуги и ресурси за развитие
  - ◆ Повишаване капацитета на човешките ресурси за работа с ГТД – планиране на целеви обучения, консултации и супервизия, адаптирани към конкретните обучителни нужди на гоставчици на социални услуги, отдели „Закрила на детето“ (ОДЗ), НПО, служители в общинските администрации и ДСП, които имат отношение към предоставянето на социални услуги на имигранти.
- ❖ Политиката в областта на здравеопазването, насочена към чужденците, получили статут на постоянно пребиваващи, изисква извършването на различни по вид и характер дейности, насочени към предоставянето на здравни услуги. От тях най-важно и стратегическо значение имат:
  - ◆ Подобряване на информационния обмен между отделните ведомства, ангажирани с проблемите на имигрантите и своевременно предоставяне на информация на съответните структури, оказващи здравни грижи;
  - ◆ Предоставяне на информация относно здравно-осигурителните права и задължения на лицата със статут на постоянно пребиваващи;
  - ◆ Изграждане на мрежа от здравни медиатори;
  - ◆ Провеждане на обучения на здравни специалисти;
  - ◆ Провеждане на противоепидемични мерки, съгласно действащо-

- ♦ то законодателство;
  - ♦ Провеждане на профилактични дейности;
  - ♦ Провеждане на задължителни имунизации и реимунизации съгласно Националния имунизационен календар;
  - ♦ Проучване и прилагане на добри практики, в контекста на политиката на ЕС по проблемите на ГТД с оглед усъвършенстване здравето обслужване.
- ❖ За интеграцията на ГТД в социалния, културния и граждански живот в обществото, е необходимо да бъдат предприети следните мерки:
- ♦ Изпълнение на съвместни програми, проекти и споразумения с образователни институции – университети, училища, институти, школи и пр. за организиране на съвместни дейности между български граждани и имигранти за тяхната интеграция;
  - ♦ Изпълнение на програми, проекти и споразумения с българските и чуждестранни медии за популяризиране образа на чужденците в България и повишаване информираността в двете посоки – имигрант-българин и българин-имигрант;
  - ♦ Изпълнение на програми, проекти и споразумения с българския бизнес за скъсяване на разстоянието и достъпа до пазара на труда в България за чужденците;
  - ♦ Загълбочаване на съвместните дейности и работния диалог със структурите на местното самоуправление;
  - ♦ Интеграция на уязвими лица със специфични нужди (бременни, самотни майки, лица с увреждания, изтезавани лица или такива с тежки форми на физическо, психическо или сексуално и свързано с пола насилие);
  - ♦ Предоставяне на психологическа помощ, която да бъде навременна и да отчита особеното положение на ГТД;
  - ♦ Осигуряване на достъп до рехабилитационни и подкрепящи услуги в общността на включените в целевата група лица, съобразно техните потребности и индивидуални особености;
- ❖ Анализират се и прилагат добри практики в областта на интеграцията, отчитайки следните характеристики:
- ♦ Интеркултурното възбуждане е неизчерпаемо, има експериментирани, разработени и успешно приложени многобройни интеграционни практики.
  - ♦ Добрите практики като правило се разработват на местно равнище в европейски столици или други миграционни центрове, но най-оригиналните бързо придобиват признание и биват прилагани в множество други европейски градове.
  - ♦ Спецификата на добрите практики е в техния диференциран подход или към конкретни групи мигранти – деца, младежи, възрастни, или към специфични проблеми – жилищно настаняване, изучаване езика на приемната страна, правна помощ.

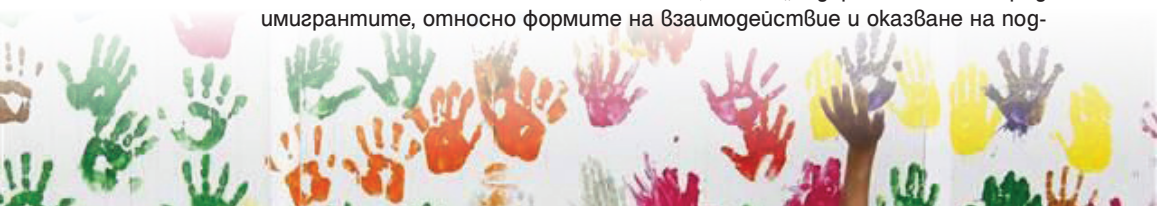

Предложените мерки за подобряване на интеграционния процес, се основават на следните принципи:

- ❖ Да се гарантира пълното упражняване на граждански, социални, икономически, културни и политически права на имигрантите.
- ❖ Да се адаптират обществените политики, особено в образованието, трудовата заетост, социални услуги, здравеопазване и жилищно настаняване на новите потребности, произхождащи от присъствието на имигранти.
- ❖ Да се гарантира достъп до обществени услуги на имигрантите при равни условия;
- ❖ Да се създаде система за посрещане нуждите на новите имигранти, които са в неравностойно социално положение, докато те са в състояние да получат равен достъп до обществени услуги.
- ❖ Да се популяризират сред имигрантите общите ценности на Европейския съюз
- ❖ Да не се допускат прояви на дискриминация, расизъм и ксенофобия, както в обществения, така и в частния сектор.
- ❖ Да се спазва гледната точка на равенството на половете в интеграционните политики и тяхното прилагане.
- ❖ Да се развият политики на сътрудничество със страните на произход на имигрантите.
- ❖ Да се насърчава разбирането на приемащото общество за миграцията, межкултурното съжителство и толерантност към различните култури на имигрантите.
- ❖ Да се насърчи различните институции и гражданското общество, за приемане на публични политики и мерки, които насърчават интеграцията на имигрантите, както и сътрудничеството в тази област.

Не на последно място, на ниво информация и комуникация е необходимо:

- ❖ Поддържането на механизъм за постоянна координация и актуализиране на общо и специфично ниво на информация;
- ❖ Създаване на бази данни с НПО и доброволци – преводачи, лекари, професионалисти по здравни грижи, стоматолози, социални работници, психолози, социални и здравни медиатори и др. – публично достъпен до ГТД;
- ❖ Създаване на бази данни с организации на имигрантски общности в страната и техните организации;
- ❖ Редовен обмен на информация между отговорните институции и всички заинтересовани страни в интеграционния процес;
- ❖ Децентрализирано управление на процесите и възлагане управлението на определени дейности – образователни, културни, здравни, социални услуги и др. на специализирани организации;
- ❖ Редовна организация на информационни срещи между представители на изпълнителната и местните власти, НПО и „лидери на мнение“ сред имигрантите, относно формите на взаимодействие и оказване на пог-

- ❖ крепата им в различните социални сфери;
- ❖ Провеждане на целенасочени комуникационни кампании по места.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Всяка държава-членка на ЕС следва да поеме своята отговорност в случай на овладяване на кризи, но в същото време е необходимо да бъде прилагана единната европейска политика за сътрудничество, която да бъде реално изградена на принципите на истинска солидарност и споделяне на отговорностите. Прилаганите към момента мерки в израз на солидарността не са пропорционални на днешните предизвикателства.

Солидарността и справедливото разпределение на отговорността между държавите членки следва да се проявяват във всички политики – управление на границите, убежище и миграция, така както е посочено в чл. 80 от ДФЕС.

Необходим е нов механизъм за справедливо разпределяне на отговорностите при отчитане на обективните критерии за равномерно разпределение на тежестта според различни индикатори като население, брутен вътрешен продукт (БВП), географско положение, процент на безработица в дадена държава членка.

Непропорционалният миграционен и имигрантски натиск към т.нар. държави на „първа линия“ изисква засилено прилагане на принципа на солидарност основно в областите на: приема на лица, търсещи закрила; допълнителното финансиране от ЕС; интегрирането на лицата, получили закрила; събирането на семейства и по-широкото използване на релокацията, като ефективен и справедлив инструмент.

Успешната интеграция на ГТД в приемащите ги общества е от изключително значение за цялостното управление на миграционните процеси. В същото време държавите членки следва да положат усилия, за да избегнат превръщането на тази политика на ЕС в притегателен фактор за лица, които не отговарят на критериите за международна закрила.

Създаването на възможности за добре управлявана легална миграция е един от инструментите за възпиране на нелегалната миграция. В този смисъл важна роля имат партньорствата за мобилност, а успешната интеграция на ГТД е от изключително значение.

Необходими условия и фактори за създаване на благоприятна интеграционна среда са:

- ❖ изграждането на мрежа за сътрудничество и оперативно взаимодействие между максимално широк кръг заинтересовани участници от държавните институции, представителите на органите на местното самоуправление и неправителствения сектор в процеса на адаптацията и социалното включване;
- ❖ равнопоставено участие в процеса с цел преодоляване на културните различия.

Видимият израз на глоболизиращите се миграционни потоци е нарастващото разнообразие на националности на мигрантите в повечето европейски страни. Към момента няма тенденция и убедителни аргументи, които дават основание да очакваме намаляване на миграционните потоци поради факта, че няма съществени предпоставки за промяна на политическата и социално-икономическата обстановка в държавите, основен генератор на миграционни и бежански потоци. В допълнение високият стандарт в държавите членки на ЕС ще продължи да бъде притегателна сила за ГТД.

“Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Европейския фонд за интеграция на граждани на трети страни, съфинансирана от Европейския съюз. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Асоциация на еколозите от общините в България“ (АСЕКОБ) и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.”

